

MUZEUM STUTTHOF W SZTUTOWIE

Stutthof

ZESZYTY MUZEUM

3

DYREKTOR

mgr Janina Grabowska-Chałka

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO
1979

ROZDZIAŁ III

ORGANIZACJA OBOZU KONCENTRACYJNEGO STUTTHOF
(7 STYCZNIA 1942 – 25 STYCZNIA 1945)PRZEJĘCIE OBOZU STUTTHOF PRZEZ INSPEKTORAT OBOZÓW
KONCENTRACYJNYCH

Inspektor obozów koncentracyjnych Richard Glücks, zgodnie z otrzymanym rozkazem Himmlera, już w grudniu 1941 roku rozpoczął przygotowania do przekształcenia Stutthofu w „państwowy obóz koncentracyjny”. Dnia 10 grudnia 1941 roku w Stutthofie przebywał SS-Sturm-bannführer Gerhard Maurer. W złożonym Glücksowi 11 grudnia 1941 roku sprawozdaniu z wizytacji obozu zwrócił uwagę na warunki umożliwiające planowaną rozbudowę Stutthofu do takich rozmiarów, aby mógł on pomieścić 25 000 więźniów, oraz na możliwość zatrudnienia więźniów. Zaproponował, aby w tym celu rozbudować istniejące warsztaty jako filie Deutsche Ausrüstungswerke GmbH (DAW) oraz zakupić za oferowaną sumę 240 tys. RM folwark Werdershof. Kolejnym miejscem pracy więźniów mogłaby być leżąca w odległości 1 km od obozu cegielnia o rocznej produkcji 8 mln cegieł. Cegielnię tę można było wydzierżawić lub też zakupić za 800 tys. RM¹.

Kilka dni później, 17 grudnia, odbyła się w tej sprawie narada w Berlinie u Oswalda Pohla, szefa SS-Hauptamt für Haushalt und Bauten. W naradzie udział wzięli: wspomniany już Gerhard Maurer, SS-Standartenführer Hermann Dethof², komendant Stutthofu Max Pauly i SS-Sturm-bannführer Josef Schilling z nadokręgu SS „Wisła” w Gdańsku. Na naradzie tej postanowiono, że warsztaty obozowe z dniem 1 stycznia 1942 roku zostaną przejęte przez DAW, pełnomocnicy zaś Pohla nabędą lub wydzierżawią cegielnię oraz folwark Werdershof. Uczestniczący w naradzie J. Schilling zażądał w imieniu nadokręgu SS „Wisła” odszkodowania pieniężnego za obiekty obozowe wzniesione kosztem SS³.

Zgodnie z ustaleniami z dniem 1 stycznia 1942 roku warsztaty obozowe zostały przejęte przez DAW⁴.

Dnia 8 stycznia 1942 roku Hildebrandt przesłał inspektorowi sipo w Gdańsku Willichowi odpis pisma Himmlera do Pohla z dnia 19 grudnia 1941 roku w sprawie Stutthofu oraz odpis dalekopisu otrzymanego 7 sty-

¹ S. Kamiński, *Nadanie statusu...*, s. 162.

² Hermann Dethof był zastępcą wyższego dowódcy SS i policji okręgu Rzeszy Gdańsk—Prusy Zachodnie.

³ S. Kamiński, *Nadanie statusu...*, s. 164.

⁴ Przypuszcza się, że były to warsztaty zarządzane przez spółkę „Weichselland”.

cznia 1942 roku od inspektora obozów koncentracyjnych Glücks. Glücks powiadomił dalekopisem, że z dniem 7 stycznia 1942 roku należy obóz w Stutthofie uważać za „państwowy obóz koncentracyjny”⁵.

Na podstawie tego dokumentu należy uznać dzień 7 stycznia 1942 roku za dzień przejścia Stutthofu przez Inspektorat Obozów Koncentracyjnych⁶. Willich zobowiązany został przez Hildebrandta do przekazania w porozumieniu z Maxem Paulym obozu Inspektoratowi Obozów Koncentracyjnych oraz Głównemu Urzędowi Budżetów i Budów SS (SS-Hauptamt für Haushalt und Bauten)⁷.

Już 8 stycznia 1942 roku odbyła się lustracja Stutthofu. Oprócz Maxa Pauly'ego wzięli w niej udział przedstawiciele Głównego Urzędu Budżetów i Budów SS, Głównego Urzędu Administracji i Gospodarki⁸, nadokręgu SS „Wisła” i wyższego dowódcy SS i policji z Gdańska. Wnioski komisji zostały przed przekazaniem do Berlina przedstawione Hildebrandtowi, który je zaakceptował, jak wynika z zachowanego protokołu. Komisja zajmowała się ustaleniem stanu prawnego terenu i obiektów obozu oraz sposobu i ceny nabycia od nadokręgu SS „Wisła”. Badano też możliwości rozbudowy obozu, aby mógł on pomieścić 25 000 więźniów. Komisja postanowiła, że po oszacowaniu przez Główny Urząd Budżetów i Budów teren zajmowany przez obóz o powierzchni 11,9 ha zostanie odkupiony od Pruskiego Wydziału Leśnictwa (Preussischer Forstfiskus) przez Deutsche Wirtschaftsbetriebe GmbH. Przedsiębiorstwo to następnie odsprzedało teren obozu Głównemu Urzędowi Budżetów i Budów. Komisja wstępnie oszacowała wartość terenu obozu wraz z zabudowaniami (bez wyposażenia i bez zwierząt hodowanych w obozie) na 1,4 mln RM. W sumie tej mieściło się 400 tys. RM wydanych przez nadokręg SS „Wisła” na rozbudowę i utrzymanie obozu. Wydział II Głównego Urzędu Budżetów i Budów zobowiązany został do opracowania planów przebudowy i rozbudowy Stutthofu. Realizacją ich miał się zająć Zentralbauleitung der Waffen-SS und Polizei, tworząc w Stutthofie filię pod kierunkiem SS-Untersturmführera Ottona Neubauera.

⁵ „[...] Gleichzeitig wird ein Fernschreiben des Inspekteur der Konzentrationslager, SS-Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS Glücks, vom 7.1.42 abgeschrieben zur Kenntnis gegeben. Demnach ist das Lager Stutthof ab sofort als staatliches Konzentrationslager zu betrachten, in dem die Bewachungsmannschaften der Waffen-SS angehören und die Wirtschaftsbetriebe vom Hauptamt Haushalt und Bauten kontrolliert werden. Lediglich die Zuweisung der Häftlinge in dem Lager erfolgt durch die Sicherheitspolizei [...]” — AMSt., sygn. I-I-21.

⁶ Literatura przedmiotu podaje różne terminy przejścia Stutthofu przez Inspektorat Obozów Koncentracyjnych; K. Dunin-Wąsowicz, *Obóz...*, s. 67 — 20 II 1942 r.; D. Steyer, *op. cit.*, s. 115 — 1 II 1942 r.; W. Jastrzębski, *Potulice...*, s. 34 — 20 I 1942 r.; S. Kamiński, *Nadanie statusu...*, s. 152 — 20 II 1942 r.

⁷ AMSt., sygn. I-I-21.

⁸ Urzędy te zajmowały się zakupem terenów i obiektów dla obozów koncentracyjnych, opracowywały plany i budowały obozy.

